

ERF GOED NIEUWS

Het luthert in
Leidschendam

Colofon

Erf Goed Nieuws is een uitgave van de Vereniging Erfgoed Leidschendam en verschijnt minimaal twee keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan leden. Advertentietarieven op aanvraag.

Redactie Erf Goed Nieuws

Voor suggesties, op- of aanmerkingen over Erf Goed Nieuws kunt u zich richten tot de redactie: telefoon 070-2300746 of e-mail: redactie@erfgoedleidschendam.nl

Druk

OK2Press, Den Haag

Lay-out

OK2Press, Anton Beuse

Vereniging Erfgoed Leidschendam

Bestuur

Voorzitter: drs. H.R. Grootenhuys
Secretaris: drs. C.A.F. Siermann
Penningmeester: drs. J.H. Athmer
Bestuurslid: dhr. J.H.M. Teunissen
Bestuurslid: dhr. I.J. Bosman

Penningmeester:

drs J.H. Athmer

Adviseur bouwhistorie:

P. Jansen

Adviseur bouwtechniek:

Ing. J.J. van Vliet

Website

www.erfgoedleidschendam.nl

E-mail

info@erfgoedleidschendam.nl

Adres

Vereniging Erfgoed Leidschendam, postbus 3027, 2260 DA Leidschendam

Telefoon

Secretaris: (06) 53717333

Wilt u het werk van de vereniging steunen, doe dat dan door lid te worden. U kunt zich aanmelden via www.erfgoedleidschendam.nl. De minimum bijdrage bedraagt 15 euro per jaar.

INHOUDSOPGAVE

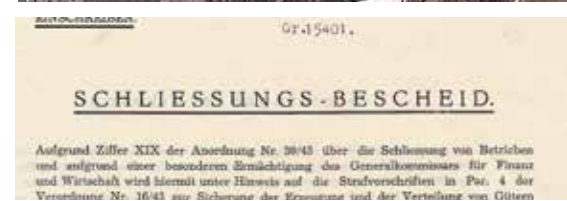
Niets wordt geschuwd
om elkaar zwart te maken

5

Eierhandel Ammerlaan
moet sluiten

14

De kruidenierswinkel van Suijten:
Service voor alles

16

Het meisje op het balkon

27

'Goddank, daar zijn de
Voorburgse spuiten'

29

Boekbespreking

32

Erfgoed
podium
Leidschendam-
Voorburg

NIETS WORDT GESCHUWD OM ELKAAR ZWART TE MAKEN

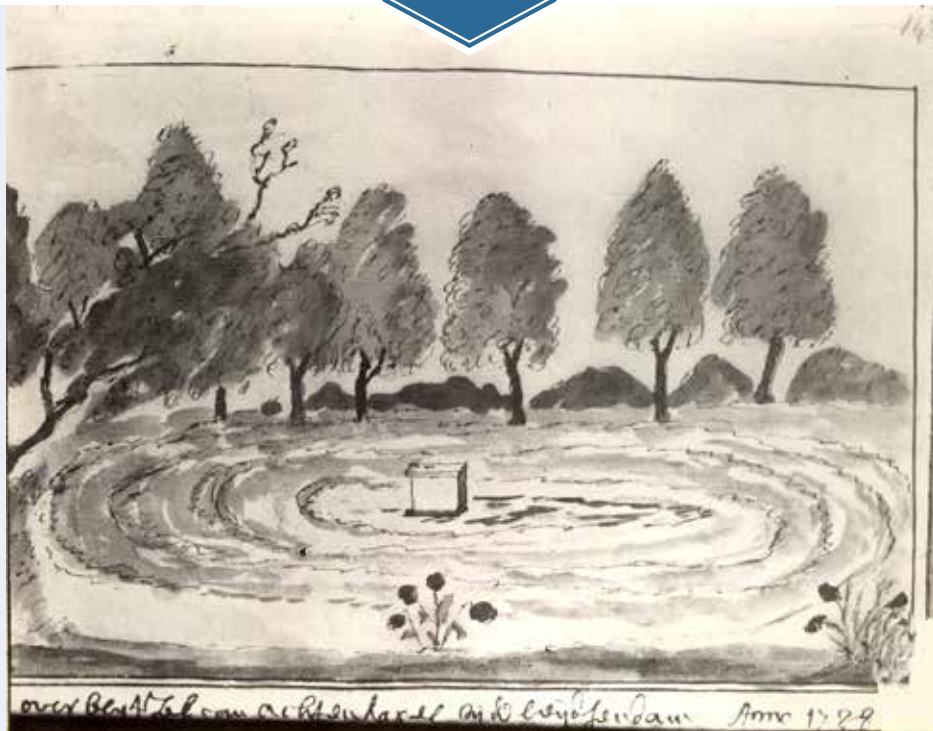
In 2017 is het 500 jaar geleden dat Maarten Luther zijn 95 stellingen op de deur van de kerk van Wittenberg spijkerde. Dat was het begin van de 'Reformatie': een hervormingsbeweging die de kerk en de wereld fundamenteel heeft veranderd. Ook in Leidschendam en omstreken 'lutherde' het en deed het protestantisme met veel tumult zijn intrede.

In de eerste helft van de zestiende eeuw ontstonden zowel in Nederland als daarbuiten bewegingen die in geloofsleer en -praktijk afweken van de kerk van Rome. Op veel plaatsen in Europa kregen de hervormingsgezinden vat op de bevolking. De godsdiensttwist die daarop volgde deed de rooms-katholieke kerk op haar fundamenteen schudden. De Reformatie (ofwel: hervorming) was begonnen! In Nederland leidde de hervorming onder meer tot de beeldenstorm in 1566, die - naast economische en sociale motieven - de aanleiding werd tot de Tachtigjarige Oorlog tegen het katholieke Spanje. Tijdens het beleg van Leiden door Spaanse troepen in 1574 was een brede ring van Spaanse versterkingen in de omringende dorpen aangelegd. Ook Leidschendam ontkwam daar niet aan. Rond de strategisch belangrijke sluis waren Spaanse soldaten gelegerd. De kapel van Veur, die op een heuveltje was gelegen en als een baken boven het omrin-

gende land uitstak, was daarbij een sta in de weg. Het gebouw, beter bekend als de 'Agatha-kapel', zou de vijand immers een uitstekende positie kunnen bieden. De Spaanse hopman Dominicus d'Avilla kreeg dan ook de opdracht de kapel te slopen. Door de eeuwen heen kreeg het verhaal over de sloop van de kapel mythische proporties. De sloop zou volgens de overlevering als volgt zijn gegaan.

GRIETJE DE KLUIZENAARSTER

Toen de mannen van de hopman met hun sloopwerk wilden beginnen, trad een jonge vrouw van ongeveer dertig jaar door de kapeldeur naar buiten. Zij stond bij iedereen bekend als Grietje de kluizenaar, omdat zij in de buurt van de kapel een armoedige hut bewoonde en bijna de hele dag doorbracht in gebed. Zij was de dochter van een rijke boer, die een aanhanger van de reformatie was. Door zijn ijver had hij zich echter laten verleiden tot handelingen die de leiders

Overblijfselen van de St. Agatha-kapel bij Leidschendam anno 1728, met daaromheen door processie platgetreden paden. (Fotoarchief gemeente Leidschendam-Voorburg).

van de reformatie niet toejuichten: in augustus 1566 voerde hij namelijk de beeldenstorm in de Agathakapel aan. Terwijl hij daarmee bezig was, brak plotseling een hevig onweer los, maar de onverlaten gingen toch met hun werk door. Hun aanvoerder hitste hen op door zelf het voortouw te nemen. Op het moment dat hij zijn hand wilde uitsteken om het beeld van Sint Agatha van zijn voetstuk te halen, viel hij getroffen door de bliksem ter aarde. Grietje, zijn dochter, zag hierin een rechtvaardige straf van God en keerde terug in de schoot van de moederkerk. Ze schonk haar bezittingen aan de armen en trok zich terug in de hut bij de kapel.

Nu men voor de tweede maal een aanslag wilde plegen op de haar zo dierbaar geworden kapel kwam alles in haar hiertegen in opstand. Moedig liep zij op de Spaanse hopman af en vroeg hem in naam van God en van Sint Agatha af te zien van zijn voornemen. De officier meende met een idioot van doen te hebben en liet zich niet van zijn plan afbrengen. Zijn soldaten, die nogal bijgelovig waren, werden echter bang en beschouwden de kluizenaarster als een bovenaards wezen. Hoe de hopman ook raasde en tierde, de vrees voor een bovennatuurlijke kracht weerhield zijn mannen ervan om aan het sloopwerk te beginnen. De Spanjaard, uitzinnig van

woede, trok zijn degen en sprong op het meisje toe. Zij bleef echter kalm staan en sloeg een kruis, waarop de snoodaard het wapen in haar borst stak. Met ernstige ogen keek zij haar moordenaar aan en stamelde nog: 'Denk om uw ziel, aanstonds zal ze voor Gods rechterstoel verschijnen, want één grafheuvel zal ons

man had getroffen vluchtten de soldaten weg en waren niet meer te bewegen het sloopwerk uit te voeren. De volgende dag liet hun bevelhebber de kapel met kanonnen in puin schieten.

Diezelfde nacht begroef een boer beide lichamen. Op het stoffelijk overschot van

Kapel van St. Agatha in Veur. Tekening in kleur op paneel. Archiefcollectie HH Petrus en Paulus kerk. (Fotoarchief gem. Leidschendam-Voorburg).

beider lichaam bedekken.' Stervend viel zij neer. Op dat moment slaakte de hopman een luide gil. Vanuit een bosje in de nabijheid had men op hem geschoten. De kogel trof hem in het hart en hij stortte zieltogend neer. Schreeuwend van angst omdat de wrake Gods hun hoofd-

de kluizenaarster legde hij een kruisbeeld en naast dat van de hopman de met bloed besmeurde degen. Eeuwen later, toen het bergje tot begraafplaats werd ingericht, vond men bij het effenen van de grond inderdaad twee geraamten. Op het ene lag een vermolmd kruis, naast het andere een bijna geheel door roest verteerde degen. Of dit verhaal waar is, is nooit duidelijk geworden. De kapel is in elk geval in puin geschoten.

Hoewel de openbare godsdienstuitoefening na het vertrek van de Spanjaarden voor rooms-katholieken werd verboden, bleven de meeste bewoners van Veur

In volgende eeuwen is er steeds gekibbel tussen katholieken en protestanten over het beheer van het bergje van Sint Agatha, dat inmiddels een begraaf-

't recht van den Leydtschendam, met rechts de Hervormde kerk (met koepeldak) en de schutsluis (fotoarchief gemeente Leidschendam-Voorburg)..

de roomse moederkerk trouw. De herinering aan de kapel bleef altijd in hun harten voortleven. Het bergje werd zelfs een populair bedevaartsoord. In de Handelingen van de kerkenraad van de hervormde gemeente van Leidschendam uit 1686 lezen we dat 'de plaats waar vroeger een kapel in Veur heeft gestaan nu nog is een plaats van openbare afgoderij voor die van het Pausdom.' Op 31 maart 1698 wordt in de notulen van de kerkenraad melding gemaakt van een geval van exorcisme (duiveluitdrijving) op het bergje van Sint Agatha.

plaats was geworden. Rooms-katholieke en protestantse gelovigen rustten er gescheiden van elkaar. Totdat in de negentiende eeuw de gemeente het beheer over de begraafplaats deels overnam.

KOEKJE VAN EIGEN DEEG

Na 1574 werd de 'gereformeerde' hervormde kerk de enige door de overheid erkende kerk. Hiermee gaf men de rooms-katholieke kerk een koekje van eigen deeg: Rome had andersdenkenden immers vóór de reformatie te vuur en te zwaard vervolgd. Al in 1581 verscheen, ondanks het streven van Willem van

Oranje naar tolerantie, het eerste plakkaat tegen de katholieken. Hierin werden alle godsdienstige samenkomsten, ook in particuliere huizen, aan de katholieken verboden. Hetzelfde geldt voor het dragen van katholieke geestelijke kleding, het stichten van katholieke scholen en het verspreiden van katholieke geschriften. Op overtreding stonden zware geldboetes, later werd zelfs verbeurdverklaring van goederen ingevoerd. Hiermee werd het voortbestaan van het katholicisme in feite onmogelijk gemaakt. Het gevolg was dat een wijdevertakte, ondergrondse katholieke kerk ontstond.

Niemand werd echter vanwege zijn overtuiging sec vervolgd en ook niet gedwongen protestant te worden. Katholieken hadden het hier dan ook beter dan hun geloofsgenoten in Engeland of dan de eveneens vervolgde protestanten in Frankrijk. De republiek was verdraagzamer tegenover de katholieken dan de

autoriteiten van de Zuidelijke Nederlanden jegens de volgelingen van de reformatie. Daar werd geen protestant geduld. Dat wil niet zeggen dat de katholieken het hier gemakkelijk hadden. Vaak waren zij verstoken van enige pastorale zorg en moesten zij opboksen tegen de niet aflatende druk die de 'calvinisten' op hen uitoefenden om zich bij de heersende kerk aan te sluiten. Veel katholieken bleven hun geloof echter onvoorwaardelijk trouw en priesters bleven met onvermoeibare ijver de herderlijke zorg verlenen. Bekende plekken van heimelijke samenkomst van katholieken in onze regio zijn de Mariakapel in Wilsveen en de schuilkerk aan de Meerlaan/hoek Bovenmeerweg in het dorp Stompwijk. De bekende pastoor Maarten van der Velde hield misvieringen in zijn woning aan de Stompwijkseweg. De calvinistische autoriteiten lieten dat oogluikend toe, zij het dat zij zich daarvoor wel op clandestiene wijze lieten belonen...

Wilsveen gezien vanaf de hoek Kostverlorenweg / Wilsveenseweg.
Gravure J. Besoet
(Fotoarchief gemeente Leidschendam-Voorburg).

Mede dankzij de niet aflatende inzet van Maarten van der Velde bloeide het katholieke leven in Veur, Voorschoten, Wilsveen, Stompwijk, Zoeterwoude en Zoetermeer in de jaren dertig van de zeventiende eeuw weer op. Het maakte Van der Velde bij de calvinisten niet geliefd. Op zondag 6 maart 1639 was het zo ver: tijdens een mis in de kapel in het Zeeuwse Middelburg werd Van der Velden door de plaatselijke schout, Nicolaas Vermeyde, overvallen en met een zwaard ernstig aan het hoofd verwond. Met geweld voerde men hem naar Gouda, waar hij een nacht in een kerker doorbracht. De volgende dag werd hij overgebracht naar Den Haag, waar hij acht dagen werd opgesloten. Tegen betaling van 1300 gulden kregen zijn ouders hem vrij. Maar zijn hoofdwond was gedurende zijn gevangenschap zo slecht verzorgd, dat allerlei complicaties optraden. Ten gevolge daarvan overleed hij op 6 april 1639 in zijn ouderlijk huis te Leiden.

Zijn opvolger, de 28-jarige Christiaan Vermeulen, wist de parochies in het uitgestrekte gebied met hulp van kapelaans tot verdere bloei te brengen. Dat was in 1643 voor de gereformeerde kerkenraad van Wilsveen zich tot de overheid te wenden, en wel tot het Hof van Holland. Er volgde een onderzoek naar de activiteiten van Vermeulen en zijn kapelaans. Allereerst ging men op zoek naar de pastorie van Vermeulen. Deze was blijkens een verslag enigszins van de weg af gelegen en door een houten omheining zo goed als aan het oog van voorbijgangers onttrokken. Ze troffen er twee kamers

aan met bibliotheken, die ook dienst deden als slaapkamer en studeerkamer. Boven was een zolder met twee dienstbodenkamertjes. Een gesloten deur werd opengebroken en daarachter bevond zich een ruimte waarachter wel honderd personen konden staan. Ook was er een altaar en toen ze de matras van een bedstede optilden, kwam daar, geheel verschrikt, een manspersoon te voorschijn: het was priester Johan van Gessel. Van enige maatregel tegen hem of tegen zijn huisgenoten is niets bekend. Aangenomen mag worden dat tegen niemand iets is ondernomen.

De preken van predikanten en pastoors waren in die tijd doorspekt met beschimpingen over en weer. Niets werd geschuwd om elkaar zwart te maken. De Staten van Holland namen het - uiteraard - voor de calvinisten op en vaardigden op 3 december 1655 een plakkaat uit waarin de inwoners van het gebied rond Veur en Stompwijk werden gemaand tot grotere eerbied jegens gereformeerde ambtsdragers. Predikanten kregen de opdracht met name de inwoners van Stompwijk en Wilsveen te bezoeken en hen te onderrichten in de ware gereformeerde religie. Het had geen enkel resultaat. Tot ver in de 21-ste eeuw bleef in elk geval Stompwijk een uitgesproken katholiek dorp.

'AFGODERIJ'

Aan het begin van de reformatie werd ook een einde gemaakt aan de bedevaarten naar de kapel van Wilsveen. In 1619 maakte de pastoor er plaats voor een

Het marianum uit de kapel van Wilsveen
(Fotoarchief Idsard Bosman)

predikant en werd de kapel een protestantse kerk. Al sinds de veertiende eeuw trokken echter grote aantallen rooms-katholieken naar de kapel om er het beeld van 'Onze Lieve Vrouw van 't Wilsveen' te zien. Het beeld zou eeuwen eerder in het moerassige Wilsveen zijn komen aandrijven, ten teken dat het de wil des hemels is dat juist op die plek en op geen andere een kapelletje zou worden gebouwd, als eerbetoon aan Maria, de moeder van God. Het beeld was uit het water gevist en kreeg uiteraard een plek in de kapel. In 1566 werd het vlak voor de beeldenstorm

in veiligheid gebracht bij de paters Jezuïeten in Delft. De hervormers zouden het beeld zeker van zijn plaats hebben gehaald en vernield, omdat dan de 'afgoderij' die daar in hun ogen plaatsvond beter kon worden bestreden.

Het vertrek van Maria uit Wilsveen had weinig effect: de 'domme' gelovigen bleven gewoon naar de kapel komen, en dan vooral op de Vrouwendagen, waarvan Maria ten Hemelvaart de belangrijkste was. Hun aantal liep in de honderden. Sommigen gingen blootvoets, anderen met niet meer om dan een mantel over hun blote lichaam. Bij de kapel gekomen kropen ze dan op knieën en ellebogen driemaal rond het kerkje, waarbij jammerlijk werd gezucht en het Pater Noster en Ave Maria gebeden. Soms ook werd er een processie gehouden, waarbij kruisen en vaandels werden meegevoerd. Nog tot omstreeks 1655 bleven de bedevaarten plaatsvinden, maar het kerkje raakte wel meer en meer in verval. Op een windstille en fraaie zomermiddag in augustus 1679 stortte het gebouw in. De nieuwe kerk van Wilsveen werd - uiteraard - een uitgesproken 'hervormde' kerk.

De hervormden van Leidschendam, die vooral rondom de sluis in Leidschendam woonden, gingen in Wilsveen ter kerke, maar begonnen het gemis aan een eigen kerk steeds meer te voelen. In 1646 werd dan ook het initiatief genomen tot de bouw van de hervormde dorpskerk nabij de sluis, de huidige 'Peperbus', die in 1653 in gebruik werd genomen. De hoogheemraadschappen Delfland en

ZWART & PARTNERS

Zwart & Partners Network Notarissen
Van Ruysdaellaan 41
2264 TK Leidschendam-Voorburg

T (070) 320 05 00
kantoor@zpnn.nl
www.zpnn.nl

WWW.OK2PRESS.NL | 070 413 00 30

Rijnland en de steden Delft, Dordrecht, Gouda, Haarlem en Leiden schonken ieder een gebrandschilderd raam.

Maarten Luther

FUSIE

In 1797 kwam de scheiding van kerk en staat tot stand en was het afgelopen met de bevoorrechte positie van de hervormde kerk. In de eeuwen erna beleefde de hervormde kerk vele afsplitsingen en ontstonden er 'gereformeerde' kerken. In en na de Tweede Wereldoorlog kwam het contact tussen hervormden, gere-

formeerden en katholieken op gang en ontstond een 'Samen-op-weg'-proces. In 1961 riepen achttien predikanten van de Nederlandse hervormde kerk en de Gereformeerde kerken in Nederland op tot het bevorderen van de eenwording. In 1966 werden de eerste gezamenlijke kerkdiensten gehouden, waarna de 'oecumene' in een stroomversnelling kwam, mede door de sterke terugloop van het aantal kerkelijk gebonden gelovigen.

Dat leidde op 1 mei 2004 tot een fusie van de drie Samen op Weg-kerken - de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse kerk - tot de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). De tegenstanders van de fusie verbonden zich met elkaar binnen de Hersteld Hervormde Kerk. Ook aan gereformeerde kant konden enkele gemeenten zich niet vinden in de fusie: een zevental verenigde zich in de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland. Een paar predikanten gingen over naar de Nederlands Gereformeerde Kerken en de leden van de Gereformeerde Kerk te Urk sloten zich aan bij de Christelijke Gereformeerde Kerken. Plaatselijk zijn er nog altijd gereformeerde kerken die zich niet willen verenigen met hervormden of lutheranen.

De komst van de PKN betekende ook het einde van het kantoor van de Nederlandse Hervormde Kerk, dat was gevestigd aan het Overgoo in Leidschendam.

Jos Teunissen

Met dank aan J.D. de Kort.

WILSVEEN, IN HEEL HOLLAND BEROEMD

De kerk van Wilsveen met aan de overkant van de weg de eveneens bouwvallige school, die dateert van 1655. Tekening van J.E. la Farque. We kijken in de richting van Nootdorp. (Beeldcollectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Of het houten Maria-beeldje dat in het Catharijne Convent in Utrecht wordt bewaard werkelijk in oude tijden in de moerassen rond het latere Wilsveen is komen aandrijven - bedekt met kroos en wier - valt uiteraard niet met zekerheid te zeggen. Evenmin is helder of dit beeldje is dat de vele vernielingen en verbouwingen aan het kerkje van Wilsveen zou hebben overleefd.

Vast staat dat Wilsveen dankzij het beeldje een populaire bedevaartplaats

was voor rooms-katholieken uit het hele toenmalige Holland, en wel vanwege de 'mirakelen' die eraan werden toegeschreven. Zelfs na de vernieling van de kerk in de winter van 1581 bleven rooms-katholieken naar dit 'genadeoord' komen. Ook al was het beeldje niet meer in Wilsveen, velen bleven de plek biddend bezoeken. Toen de hervormingsdrift enigszins was geluwd en er een nieuwe (hervormde) kerk was gebouwd, bleef het een voor katholieken dierbare plek. De 'afgoderij, bedevaarten en dergelijke gruwelijke

superstitiën' bleven er plaatsvinden, zo blijkt uit een schrijven van de hervormde synode van 's-Gravenhage in juni 1583.

In 1587 vaardigen prins Maurits en de regering (de 'Staten van Holland') een streng verbod uit tegen het 'te beevaart gaan naar Wilsveen'. De jaren erna wordt dit verbod telkens hernieuwd, maar de trouwe vereerders van Maria oordelen dat men God eerder heeft te gehoorzamen dan de mensen; de bedevaarten blijven doorgaan. In 1654 sturen de protestanten Johannes Heinsius (schoolmeester in Wilsveen), Jan van der Linde en Heindrick Maertensz van Vliet een klaagbrief naar de Staten van Holland. Zij wonen rond de kerk en doen hun beklag over 'papisten, die geduriglijk bij dag en nacht, ook somtijds des Zondags onder de predikatie en bijzonder voor en na de vrouwendagen (Mariafeesten) inzonderheid voor en na vrouwenlichtmisse en hemelvaart rondom deze kapel hunne superstitiën plegen met daarom te kruipen op hun bloote knieën, hunne ave marie aldaar te lezen, hunnen offerande te doen, tot welk einde aan de kapel een bus geplaatst is. Getuige wijders dat deze afgoderij op geenerlei wijze door den Baljuw van Rijnland geweerd is, maar dat zij haar vollen loop heeft, en in plaats van af te nemen, dagelijks aangroeit en toeneemt.; ja, dat de papisten zo stout zijn, dat zij die van de Religie bespotten en uitlachen en hen in hunnen godsdienst zoeken te verstooren...

In oorkonde dezer geteekend te Wilsveen op heden den 29sten Mei, ten jare 1654.'

De klacht heeft weinig succes. De 'kruypingen rond om de Capelle van Wilsveen' blijven plaatsvinden. De rooms-katholieke geschiedschrijver Jacobus de la Torre noteert in 1656: 'Ook nu nog is er een zeer groote toeloop van Katholieken, die van alle zijden samengestroomden naar en om deze kapel; vooral op de feesten en onder de octaven der H. Maagd hebben de bedevaarten plaats, terwijl de ketters te vergeefs zich hierover vertoornen en ze pogen te beletten.'

Aan de bedevaarten kwam langs een min of meer natuurlijke weg een einde: de protestantse kerk die het roomse kerkje in 1583 had vervangen, scheurde en verzakte voortdurende in de onstabiele veengrond van Wilsveen. Het onderhoud kostte het land en de hervormde gemeente veel geld. In 1819 volgde de sloop van de kerk.

Op de plek waar het geruzie tussen de gelovigen plaatsvond ligt tegenwoordig een begraafplaats, in 1818 gesticht na samenvoeging van de hervormde gemeenten van Wilsveen en Veur. Het oudste deel van de begraafplaats is gelegen tussen de gedeeltelijk afgebroken muren van het vroegere kerkje. De bovenste delen van de kerkmuren zijn thans nog zichtbaar. De bewogen geschiedenis van deze plek in de polder is weergegeven op de zuil (een 'stadsbaken') bij de ingang.

Jos Teunissen

EIERHANDEL AMMERLAAN MOET SLUITEN

Tijdens de Tweede Wereldoorlog haalde de Duitse bezetter veel goederen en arbeidskrachten weg uit Nederland, met het doel de Duitse economie overeind te houden. Ook de eierhandel van A. Ammerlaan aan de Vlietweg in Leidschendam werd daarvan de dupe, zo blijkt uit onlangs opgedoken archiefstukken.

Op 7 januari 1944 ontvangt de eierhandel van A. Ammerlaan aan de Vlietweg 7 in Leidschendam een brief van 'der Reichskommissar für die besetzten Niederländischen Gebiete', waarin hij wordt gesommeerd zijn bedrijf met onmiddellijke ingang te sluiten. In het 'Schliessungs-Bescheid' wordt onder verwijzing naar een 'bijzondere machtiging van de Generalkommissar für Finanz und Wirtschaft' gesteld dat deze maatregel is bedoeld 'ter bescherming der productie en der verdeeling van goederen en van den arbeidsinzet.'

In werkelijkheid gaat het de Duitsers erom zoveel mogelijk goederen en mensen aan de door hen bezette gebieden te onttrekken. In Duitsland is een enorm gebrek aan arbeidskrachten. Vrijwel alle Duitse mannen onder de 40 zijn in krijgsdienst als gevolg van de oorlogsinspanningen. De Duitse economie en de voedselproductie lijden daar zwaar onder. In de bezette landen worden jongemannen daarom gedwongen in Duits-

land te gaan werken (de 'Arbeitseinsatz'); eerst via een oproep, maar als de 'opbrengst' daarvan tegenvalt, gaan de Duitse autoriteiten over tot razzia's, waarbij jongemannen letterlijk op straat worden opgepakt. Daarnaast worden bedrijven verplicht personeel voor de arbeidsinzet te leveren. Als zij in gebreke blijven, volgt sluiting van het bedrijf via een 'sluitingsbeschikking'.

Dat overkomt ook de eierhandel van A. Ammerlaan in Leidschendam, sinds de jaren twintig aan de Vlietweg gevestigd als de 'Delftsche roomboter-inrichting en kaashandel'. Kennelijk is Ammerlaan er niet in geslaagd - of was hij daar niet toe bereid - werknemers te motiveren in Duitsland te gaan werken. De beschikking die bij hem op de deurmat valt vermeldt dat 'het dienstverband van alle leden van het in Uw bedrijf tewerkgestelde personeel eindigt op den dag van sluiting van Uw bedrijf.' Ammerlaan wordt een schadeloosstelling in het vooruitzicht gesteld op grond van een verordening

SCHLIESSUNGS-BESCHIED.

Aufgrund Ziffer XIX der Anordnung vom 1. April 1943 und aufgrund einer besonderen Verfügung der Reichskommission für Wirtschaft wird hiermit

Sluitingsbeschikking.

Op grond van art. 19 der verordening No. 30/43 betreffende de sluiting van bedrijven; voorts op grond van een bijzondere machtiging van den „Generalkommissar für Finanz und Wirtschaft“ en onder verwijzing naar de strafbepalingen, bedoeld in par. 4 der verordening No. 16/43 ter bescherming der productie en der verdeeling van goederen, en van den arbeidsinzet, wordt

MET INGANG VAN 9 JANUARI 1944

de sluiting van Uw bedrijf gelast.

Binnen 2 weken na ontvangst dezer beschikking dient U Uwe verplichtingen — als aangegeven in par. 9 der verordening No. 30/43 over de aanmelding der in het bedrijf werkzame arbeidskrachten bij het bevoegde arbeidsbureau — na te komen. Het dienstverband van alle leden van het in Uw bedrijf tewerkgestelde personeel eindigt op den dag van sluiting van Uw bedrijf. Een eventuele schadeloosstelling bij het verlaten van den dienst is geregeld bij verordening No. 138/42 over het beëindigen van het dienstverband ten opzichte van personen, in dienst van stilgelegde bedrijven. Behoudens de uit de verordening te lezen uitzonderingsgevallen, mag de schadeloosstelling bij vertrek uit den dienst 1/12 deel der over het voorgaande jaar genoten totale looninkomsten niet te boven gaan.

Tegen deze beschikking kunnen geen bezwaren worden ingediend. De beschikking moet zorgvuldig worden bewaard, aangezien zij de basis vormt tot het doen gelden van eventuele aanspraken op schadevergoeding. Het heropenen van — of Uw deelnemen aan — een gelijksoortig bedrijf is verboden en strafbaar, zonder dat daarbij rekening gehouden wordt met den tot dat doel gekozen juridischen vorm of de wijze van bestuur.

Voor eensluidend afschrift:

w.g. BRIENEN.

w.g. VON DER WENSE.

die betrekking heeft op 'het beëindigen van het dienstverband ten opzichte van personen in dienst van stilgelegde bedrijven.' Tegen de beschikking kunnen geen bezwaren worden ingediend. Het stuk vermeldt ten slotte dat het 'heropenen van - of Uw deelnemen aan - een gelijksoortig bedrijf is verboden en strafbaar, zonder dat daarbij rekening gehouden wordt met den tot dat doel gekozen juridischen vorm of de wijze van bestuur.'

Enkele maanden later wordt Ammerlaan door de Duitse autoriteiten gesommeerd ook zijn vrachtwagen in te leveren. Hij moet de wagen op 15 mei van dat jaar in goede staat en 'fahrbereit' naar een terrein aan het Alexanderveld in Den Haag brengen. 'Bei Nichterscheinen erfolgt zwangsweise Vorführung durch die Polizei.' Mocht hij voor de rit naar Den Haag geen brandstof hebben, dan kan die bij het desbetreffende Duitse dienst worden aangevraagd, aldus de Aussenstelle Niederlande.

Jos Teunissen

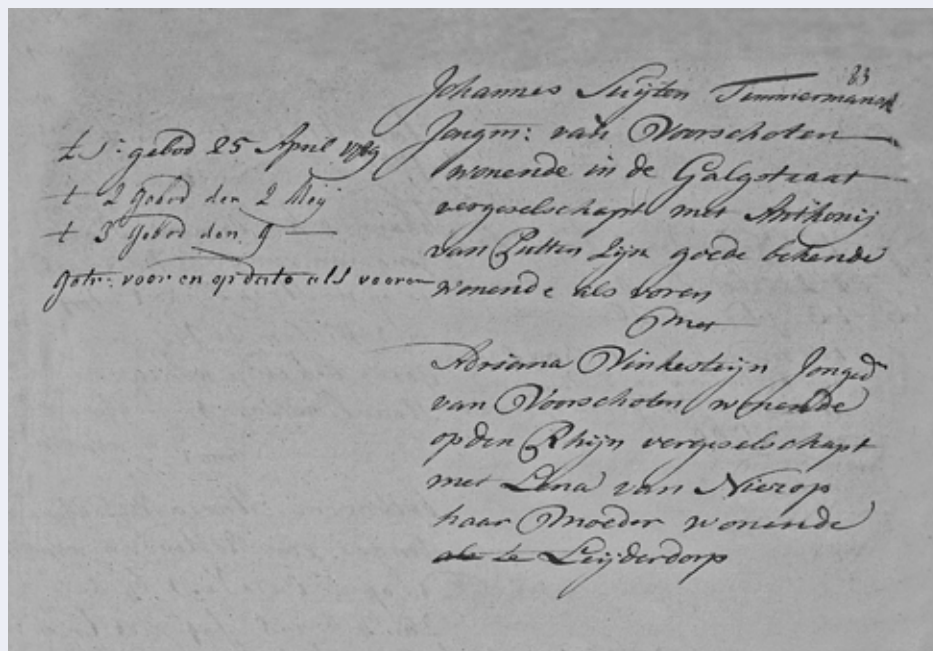

DE KRUIDENIERSWINKEL VAN SUIJTEN SERVICE VOOR ALLES

Generaties Stompwijkers zijn opgegroeid met de kruidenierswinkel van Suijten in de Dr. van Noortstraat in Stompwijk. De winkel bestaat niet meer, maar de herinneringen aan het pand zijn talrijk.

Hoewel de familie Suijten een zeer lange geschiedenis in het dorp Stompwijk kent, ligt haar oorsprong ergens in de achttiende eeuw, en wel in Leiden. In de 'Doopt, Trouw en Begraafboeken' van Leiden lezen we dat op 25 april 1789 Johannes Suijten en Adriana Vinkesteijn hun ondertrouw aankondigen. Deze Jo-

hannes is de oudvader (de zesde generatie) van de latere kruidenier Wim Suijten uit Stompwijk. Volgens deze akte is Johannes timmerman en woont hij in de Galgstraat in Leiden. Adriana Vinkesteijn woont op 'de Rijn' in Leiden en is op deze belangrijke dag in het gezelschap van haar moeder Lena van Nierop. Door de

Aankondiging van de ondertrouw tussen Johannes Suijten en Adriana Vinkestein in 1789.
(Index met betrekking tot ondertrouw van de gemeente Leiden, periode 1690-1805).

aantekening 'van Voorschoten' achter de namen van dit toekomstige bruidspaar, is het aannemelijk dat zij beiden destijds via een zogeheten attestatie van Voorschoten naar Leiden zijn gekomen.

Twee weken later, op zaterdag 9 mei 1789, vindt het huwelijk plaats tussen Johannes en Adriana in de rooms-ka-

tholieke kerk in de Kuipersteeg te Leiden. Een jaar later, op 14 mei 1790, wordt hun eerste dochter, Maria, geboren. In het rooms-katholieke gezin zullen meer kinderen worden geboren. Elk kind wordt gedoopt in de kerk in de Kuipersteeg.

Eén van de zoons uit dit gezin, Johannes Suijten, gedoopt 22 juli 1796 in Leiden,

Van links naar rechts: moeder Cornelia Maria Duijndam, zoon Jozef Johannes Maria Suijten en vader Wilhelmus Johannes Suijten. Datering foto: 1907/1908. (Uit het privé-album de familie Suijten)

Dr. Van Noortstraat 72 met kruidenier W.J. Suijten en op 74 het café 'De Gouden Zwaan' in de periode 1910-1922. (Fotoarchief gemeente Leidschendam-Voorburg)

treedt 3 mei 1821 in het huwelijk met Catharina Geens. Johannes is kleermaker en Catharina naaister. Nog één generatie zou de familie Suijten in Leiden blijven, en wel via Jacobus Franciscus Suijten (geboren 1 januari 1825 in Leiden). Hij huwt in 1843 met Helena van der Klauw. De opa van Stompwijker Wim Suijten, Wilhelmus Johannes Suijten, wordt op 17 november 1864 in Stompwijk geboren. Hij zal op 9 mei 1890 in het huwelijk treden met Cornelia Maria Duijndam.

Enige maanden later, op 4 november 1890, begint hij op de Dr. van Noortstraat 74 een café annex uitspanningsplaats voor paarden, met als extra service een (manufacturen) winkel op nummer 72. Hier worden naast de dagelijkse boodschappen als spek, bonen en suiker ook naaigaren, knopen, elastiek en 'zand zeep en soda' verkocht. Wilhelmus Johannes

is een harde werker, hij brengt dergelijke koopwaren tot in de verre omtrek aan de deur. Volgens het bevolkingsregister van de toenmalige gemeente Stompwijk is hij van beroep koopman en tapper.

Het lijkt de familie Suijten voor de wind te gaan, maar enkele jaren later slaat het noodlot toe. Op zondag 15 maart 1914 overlijdt Wilhelmus Johannes Suijten op slechts 49-jarige leeftijd. De weduwe Suijten is vastberaden om het bedrijf voort te zetten, maar doet het er naast gelegen café van de hand. In de jaren die volgen zal onder leiding van haar zoon Jozef Johannes Maria (roepnaam Joop) de zaak tot volle bloei komen.

Gemotoriseerd autoverkeer was in de jaren twintig nog een uitzondering. Vermoedelijk reden er destijds maar twee auto's in de gemeente Stompwijk.

Vrij van het zegelrecht en van de formaliteit van registratie, krachtens art. 48 der Wet van 1912.

Bew. H. 24 Febr 1913

AANVRAGE OM VERGUNNING

VOOR HET

OPRICHTEN VAN EEN GEBOUW.

Aan Heeren Burgemeester en Wethouders

der Gemeente *Stompwijk*

Geeft met verschuldigde eerbied te kennen *W. J. Suijten*,
 wonende te *Stompwijk*,

dat hij voornemens is, in de hoedanigheid van (1) *eigenaar*,
 op een perceel grond, gelegen aan (2) *de Stompwijkerweg*,
 kadastraal bekend Gemeente *Stompwijk*, Sectie *C*,
 No. *675*, een gebouw op te richten bestemd om gebruikt te worden als
 (3) *Woonhuis en winkelhuis*;

dat het werk zal worden uitgevoerd door (4) *H. J. Smits*

Reden, waarom hij uw College, onder overlegging der volgens art.
 der verordening voor deze Gemeente, bedoeld in art. 1 der Woningwet, vereischte
 bescheiden, beleefdelijk verzoekt hem, ingevolge art. 5, eerste lid, onder a, der Woning-
 wet, schriftelijke vergunning te verleenen tot voormelden bouw.

Stompwijk
 den *30 December* 191*2*.

'I WELK DOENDE enz.,
H. J. Smits

Op 30 december 1912 dient Wilhelmus Johannes Suijten bij de gemeente Stompwijk een aanvraag in voor een bouwvergunning voor het realiseren van een woonhuis met winkel.

- (1) In te vullen: eigenaar, erfpachter, opstaller, architect, aannemer of werkbaas.
 (2) In te vullen: de straat, weg, markt, plein of gracht, waaraan het perceel grond gelegen is.
 (3) In te vullen: een woonhuis, villa, winkel, pakhuys, schuur enz.
 (4) In te vullen: den naam van dengene die het werk maakt, indien dat een ander is dan de aanvrager.

De T-Ford van kruidenier Jos Suijten op de hoek van de Kniplaan met de Oostvlietweg in 1924.
(Fotoarchief gemeente Leidschendam-Voorburg)

Naast de familie Suijten had bakker P.J. Roodenrijs uit de Venestraat een auto-mobiel.

Jozef Johannes (Joop) Marie Suijten trouwde te Zoeterwoude in 1928 met Catharina Vlasveld. Haar vader, Johannes Vlasveld, was boterhandelaar. Het gezin Suijten zou uiteindelijk 13 kinderen krijgen: 12 jongens en één dochter. Volgens de familieverhalen kwam het regelmatig voor dat de auto (naast het rondbrengen van grutterswaren) ook werd gebruikt als ziekenvervoer voor huisarts Kortmann. Ook de vroedvrouw werd er bij tijd en ontijd mee opgehaald voor een bevalling. Kortmann was weliswaar huisarts in Zoeterwoude, maar had ook veel patiënten in Stompwijk.

In 1932 is Joop Suijten samen met Adriaan van Well medeoprichter van 'de SPAR'. De bedrijfsformule van de SPAR is gebaseerd op het gegeven dat alle deelnemende winkeliers onder het motto 'door eendrachtig **S**amenwerken **P**rofiteren **A**llen **R**egelmatig' gezamenlijk kunnen inkopen en reclame kunnen maken. Suijten was hiermee de eerste Spar-winkelier binnen de gemeente Stompwijk.

Het concept van de Spar-winkels zorgt binnen korte tijd voor een explosieve groei. Aan het Wilsveen 26 stond in 1936 de Spar-winkel van de familie C.F.W. Rijling. Aan het begin van de jaren vijftig werden in het Patronaatsgebouw aan de Damlaan regelmatig middenstandbeurzen met standhouders van de Spar gehouden. In 1953 opende het echtpaar

Rijling-Merkus hun Sparwinkel aan de Broekweg in Leidschendam.

Het principe van samenwerking voor een gezamenlijk doel was overigens niet nieuw. Al in 1864 werd de eerste aanzet gegeven tot het stichten van een (coöperatieve) 'boerenleenbank'. Dit naar aanleiding van het idee van de heer Raiffeisen om boeren op een collectieve manier beter te helpen met het beheren van hun financiën en het verkrijgen van leningen. Toeval of niet, Joop Suijten heeft jarenlang in het lokale bestuur van de Boerenleenbank van Stompwijk gezeten. De Vereeniging Boerenleenbank krijgt in juni 1931 van de gemeente Stompwijk toestemming om een kantoor met woonhuis te bouwen. Volgens het adresboek van Veur en Stompwijk uit 1931 woont

de kruideniersfamilie Suijten onder de naam 'Suyten, Wed. W.J. winkelierster' op het adres Stompwijkscheweg 160.

Al in de oorlogsjaren is de 16-jarige Wim Suijten druk in de weer met de kruidenierswinkel. Hij neemt in 1967 samen met zijn vrouw Wil (geboren Van Velsen) de kruidenierszaak van zijn vader Joop over.

De jaren vijftig en zestig zijn hoogtijdagen voor de Middenstand. Een deel van het uitgebreide assortiment, waaronder rozijnen, krenten, zout en meel, wordt ook los verkocht. Zelfs stroop gaat 'los' in zakjes. Vanaf begin jaren zestig krijgt Wim in de winkel hulp van zijn jongste broer André.

Bestuursleden van de SPAR in 1932. Tweede persoon links is Joop Suijten.
(Privé-album familie Suijten)

De kruidenierswinkel van Wed. W.J. Suijten in 1935. (Privé-album familie Suijten).

Kruidenier Suijten adverteert met regelmaat. Zo ook deze advertentie uit het Leidsch Dagblad van 2 augustus 1937.

Reclame voor diverse soorten soep uit de jaren zestig.

Het gezin Suijten in 1960 in de woning aan de Doctor van Noortstraat 72 (zonder Wim, Jan en Kees Suijten). (Privé-album familie Suijten)

In 1978 is het echtpaar Suijten-Vlasveld, de ouders van Wim Suijten, 50 jaar getrouwd. En waar kan dit beter worden gevierd dan in de rooms-katholieke Laurentiuskerk in Stompwijk. Het echtpaar Suijten komt voorrijden in - hoe kan het ook anders - een oude T-Ford. In deze kerk is Joop Suijten meer dan 50 jaar organist geweest. (Privé-archief familie Suijten)

De Spar-kruidenierswinkel van Suijten in 1960, met Wim Suijten achter de toonbank en links mevrouw C. Janson-Haastert. (Fotoarchief Leidschendam-Voorburg)

Op zaterdag 27 juni 1992, na 25 jaar met ziel en zaligheid de kruidenierswinkel te hebben gerund, bezorgt Wim Suijten de laatste boodschappen in de buurt. Als waardering voor hun enorme inzet, service en loyaliteit versiert de buurt de bestelbus van Wim. Er zijn bloemen en voor het kruideniersechtpaar wordt door buurtbewoners gezongen.

De kruidenierswinkel van Suijten heeft meer dan honderd bestaan. Generaties Stompwijkers zijn ermee opgegroeid en hebben het meegemaakt. De winkel bestaat niet meer, maar de herinneringen aan het nog bestaande pand aan de doctor van Noortstraat zijn talrijk.

Idsard Bosman

HET MEISJE OP HET BALKON

Enkele jaren geleden kwam een foto uit 1902 van villa Buitenlust aan de Koningin Julianaweg boven water. De vraag was: wie is het meisje op het balkon? Ik meen een antwoord te hebben gevonden.

Historisch onderzoek heeft uitgewezen dat de voormalige Rotterdamse notaris Jan Metz op 27 april 1900 niet alleen in de villa woonde. Naast zijn broer Nicolaas Franciscus woonden daar ook een huishoudster met haar zus. Deze zus,

Grietje Erkelens (geboren Van der Plaat) had uit haar huwelijk met Martinus Erkelens twee dochters: Ariana (1892) en Sjoukje (1896). Uit het bevolkingsregister blijkt, dat zij allemaal op dezelfde datum zijn ingeschreven in Veur en woonachtig waren in de villa.

Fotoarchief Vereniging Erfgoed Leidschendam

De Christelijke gemengde zangvereniging Zanglust poseert in 1918 bij Buitenlust ter gelegenheid van haar tweede lustrum. Jan Metz was beschermheer van het koor. In het midden dirigent Tailleux. (Foto's: Beeldcollectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Villa Buitenlust werd in 1906 gebouwd in opdracht van Jan Metz.

Laten we aannemen dat het meisje op de foto ongeveer 5 á 6 jaar zou kunnen zijn, dan is het aannemelijk dat het hier gaat om Sjoukje Erkelens. Deze kleine meid woonde in de villa en is waarschijnlijk bij toeval in 1902 op het balkon gefotografeerd.

Sjoukje en haar zusje Adriana verhuisden op 11 augustus 1904 naar Rotterdam, om zich vervolgens in 1909 te laten inschrijven in Den Haag. Zij hebben dus beiden maar relatief kort (4,5 jaar) in de villa gewoond.

Idsard Bosman

EEN HAAGSE HEER OVER DE BRAND IN DE VENESTRAAT: 'GODDANK, DAAR ZIJN DE VOORBURGSE SPUITEN'

Het is volop 'patriottentijd' als op 28 februari 1786 in de Venestraat brand uitbreekt. Patriotten zijn in die tijd vaak het onderwerp van de spotlust van Oranje-gezinden. Jan Anthony Prijn, koopman in hout van de houthandel 'Windlust', met de houtzaagmolens De Hoop en De Salamander, is in die tijd een actief patriot. Sinds 1784 is hij commandant van het 'exercitiegenootschap' van Veur en Voorschoten 'Tot Rust en Vrijheid'. De

Leydse Courant van 3 maart 1786 meldt dat de brand in de Venestraat weer eens aantoonde hoe nuttig en nodig genootschappen als die van Prijn zijn. Ze zijn volgens de krant een prikkel tot waakzaamheid en geven blijk van vaderlandsliefde.

In het blad 'de 's-Gravenhaagsche en Rotterdamsche post-waagen' staat op 4 maart 1786 een bericht van 'een Haagse Heer aan zijnen vriend te Leyden' over de brand in de Venestraat. De berichtgeving is anti-patriottisch en gaat in tegen de berichtgeving in de Leydse Courant.

Deze Haagse heer (hij ondertekent met 'Vriend van elk het zijne'), uiteraard een Oranje-aanhanger, is getuige van de brand in de Venestraat. De Voorburgers hebben zich volgens hem dapper van hun taak gekwetend, hij leest in de kranten dat door de 'Spik-, Splinter- en Nieuwgebakken Vrijheidszonen' het grootste

Gedaan den 6 February 1786.
VEUR den eersten Maart. Op gister ontstond omtrent half acht uren een yffelyken Brand aan den Leydschen Dam dōor welke 5 Huizen en 4 Schnuren geheel in den Asch en Koolen gelegd, en derzelver Bewoonders totaal geruïneerd zyn. De hevige Wind en felle Koude maakten een droevig vooruitzicht, te meer daar alles zeer droog was, en dus ligtelyk den geheelen Leydschen Dam een puinloop had kunnen worden; dan de vigilantie der Burgerye van den Leydschen Dam, en inzonderheid de onvermoede poogingen van het Genootschap van Veur en Voorschoten, onder de Zinspreuk

Tot Rust en Vrijheid, om dien brand te blussen heeft zoodanig ongeluk nog voorgekomen.
Men kan met waarheid zeggen, dat een ieder der Leden zyn uiterste best heeft aangewend, en hoe vermoeid men ook was, presenteerde het Veurische Genootschap direct een Wagt van die van den Leydschen Dam, welke nogheden gehouden word zo ter bewaaring van de Goederen der ongelukkige Bewooners die aan den Weg zaten, als om het oog te houden over de nog smulende Stoffe, tot voorkoming van verdere Ongelukken.
Deze ramp heeft weder een blyk opgeleverd hoe nuttig en nodig de Genootschappen en Burgerye op de Dorpen zyn, vermits zy aan den eenen kant een prikkel tot vigilantie zyn en aan den anderen kant een groot ontzag inboezemen, en tevens een blyk toonen van waare Vaderlandsche Liefde, vooral bestaande met zig onderling in nood en dood by te staan, en zo wel goed als bloed voor zynen ongelukkigen Mede-Burger op te zetten.

Bericht in de Leydse Courant van 3 maart 1786.

LEYDSENDAM den 4 Maart. By het ongeluk der Brand alhier op den 28 February, plaats hebbende gehad, zyn (niet zoo als in de Leydsche Courant van den 4 Maart is gemeld afgebrand vyf Huyzen) maar vier Huyzen, drie Schuurren en een Barg, en daar men te kort doen zoude aan de getrouwe hulpe der het Genootschap van Veur by die geleegendheid getoond, wanneer men zulks niet erkende, moet men niet minder roemen de onbegrypelyke spoedige aanrukking der Brandsputten van de nabuurige Plaatsen en den onvermoeiden yver zoo van de geene, welke daar aan behoorden als van de Ingezetenen van den Leidsendam en Veur zelfs, aan welkers trouwe Hulp en Bystand (naast God) het verdere behoud van het Dorp te danken is.

Het bericht in de 's-Gravenhaagsche en Rotterdamsche postwaagen' van 4 maart 1786.

nut is uitgerigt'. Hij zit op 28 februari in Voorburg aan het ontbijt als de klok als teken van brand begint te luiden. Hij spoedt zich naar Leidschendam, waar hij een grote verslagenheid aantreft: men huilt, zucht, het ziet er allerakeligst uit. Enkele woningen zijn al uitgebrand, het is droog weer, het viert hard, het water is bevroren en er staat een harde wind. Leidschendam krijgt een slag toegediend die in geen eeuw is voorgekomen. De Voorburgers zijn vliegensvlug aanwezig, de Leidschendamers hebben al een voorgevoel van hun komst. Zij hoeven nauwelijks aan het werk: 'Goddank, daar zijn de Voorburgse spuiten'. Loodgieter Wouter van Ettinger en metselaar Christiaan van den Bosch zitten al gauw op het dak; dank zij hun kordate optreden is verder kwaad voorkomen.

Sommige helpers zijn bedekt met ijs. Johannes van Schagen is zo druk bezig, dat hij in het water valt, maar al snel gaan hij en zijn broer Gerbrand met droge kle-

ren aan ijverig verder. Secretaris M. Bos vliegt heen en weer om te zien of alles op de juiste manier verloopt. Drijfnat zijn ook de schilders Radix en Van der Horst, evenals de timmermannen Van der Hoven en De Gruyter en schoenmaker Van Dort.

Ook andere dorpelingen van Veur spannen zich in, zoals secretaris Kerkhoven, druk met emmers en ketels in de weer. Maar het meeste werk is toch echt door de Voorburgers verricht. Toegevoegd wordt nog wel, dat Bram Boskoop brood en kaas zond, de kastelein van café De Oranjeboom voor brood en koffie zorgde en de heer Prijn, 'collonel van dat fraaie genootschap', de Voorburgers een grote hoeveelheid drank gaf, 'alles is voor mijn rekening'.

Prijn is volgens hem tijdens de brand razend en vloekend in de weer en onverantwoord bezig door na afloop zijn broeders in een kring bijeen te roepen en hen

voor te stellen ter voorkoming van diefstal en verdere ongelukken een wacht in te stellen; daarvoor krijgt hij hun goedkeuring. Met slaande trom en het gezang van liederen hebben zij de wacht betrokken: niet alsof men naar een ake- lig schouwspel gaat, maar alsof ze naar een vrolijke bruiloft trekken. Vervolgens gaat Prijn met zes mannen naar het huis van secretaris Kerkhoven en daar ziet de 'Haagse Heer' hoe deze mannen een fles 'tot achter hun knoop douwen'. Het genootschap zou volgens hem echter in werkelijkheid weinig hebben uitgericht

(des te meer blinkt de hulp van de Voorburgers uit!).

Het gestelde in de Leydse Courant van 3 maart is volgens hem bezijden de waarheid. Ten eerste vindt hij het merkwaardig dat deze heren direct een wacht formeren; hoe kan dat als men van kou bijna vergaat, drijfnat en bevroren is en zich al zo vreselijk heeft ingespannen? Ook ene Frans Bol zou er maar op los commanderen: waar ziet men zo'n domme en driedubbele held? Volgens deze krant heeft dit alles weer eens aangetoond wat ware

vaderlandsliefde is. De Haagse heer eindigt met: deze heertjes moeten als onnuttig worden aangemerkt.

Overste Prijn biedt op 26 maart 1786 vijf gedupeerde gezinnen goederen en geld aan. De giften zijn afkomstig van diverse genootschappen in Leidschendam en omliggende steden. De leden van het genootschap hebben volgens hem onvermoeid geholpen bij het blussen van de brand en het ondersteunen van de slachtoffers.

Albert de Jong

LEYDSCHENDAM en VEURE.

LEYD- Het Genootschap van Wapenhandel, onder de Spreuk: Tot Rust en Vryheid, alhier, heeft den 26 Maart, zynde den gewonen dag van hunne maandelykche Winterwapenoefeningen, na het eindigen van dezelve, onder vyf Huisgezinnen, welke door den brand aan den Leydschendam den 28 laatstleden geheel of gedeeltelyk waren verarmd, eene uitdeeling gedaan, zo in goederen als penningen, van eene door hun bovenverwagting ryke inzameling van Giften van alle hunne zo wapenhandelende Leden, en Leden van eer, als andere Menschevrienden, die hier toe op eene edelmoedige wyze, ieder naar zyn vermogen, toegebragt hebben, waar onder inzonderheid uitmunten een zeer groot aantal Leden der Vaderlandsche Genootschappen van Wapenoefening van Leyden, Delft, den Haag en Soeterwoude.

De voornoemde vyf huisgezinnen voor het Front van het Genootschap verzogt zynde te komen, wierdt door den Oversten van hetzelfde J. A. Prijn, eene korte aanspraak by het overgeven der Goederen gedaan, die met dankbaarheid wierden ontvangen.

Deze inzameling van gelden is geschied met verlof van de Burgemeesteren der gemelde Steden.

Ook in de Leydse Courant van 29 maart 1786 wordt over het genootschap gunstig bericht:

BOEKBESPREKING

Het kostte de auteurs veel tijd, maar daar stonden veel plezier en verrassende ontdekkingen tegenover. Vrijdagmiddag 2 juni was het dan zover. De hooiberg van de Stompwijkse boerderij Akkerlust zat mudvol met bestuurders en buurtgenoten die met spanning uitkeken naar het boek dat gepresenteerd zou worden.

De aanleiding voor het boek was het 250-jarig bestaan van Akkerlust. Dit jubileum is aangegrepen om op een rijk geïllustreerde wijze te beschrijven hoe het Stompwijkse landschap is ontstaan en bevolkt is geraakt. Startpunt is het einde van de laatste ijstijd, wanneer ter hoogte van Stompwijk sprake is van een kille toendravlakte (ca. 10.000 jaar geleden). Geëindigd wordt met een beschrijving van het hedendaagse buurtschap waarvan boerderij Akkerlust deel uitmaakt. Dit buurtschap bevindt zich bij de kruising van de Stompwijkseweg en de Kniplaan. Dit sluitstuk verklaart de titel.

Te lezen is dat Stompwijk omstreeks 1500 nog maar enkele honderden inwoners kent. Het is dan onderdeel van het ambacht Zoeterwoude en het hoogheemraadschap Rijnland. Op dat moment is het aantrekkelijker om turf te winnen dan landbouw te bedrijven. Hierdoor verandert Stompwijk van een veengebied in een plassegebied. Dit is slechts tijdelijk, want de verschillende plassen

worden drooggemaakt. Hoe deze succes- sie verloopt, wordt uitvoerig beschreven. De Damhouderpolder dient hierbij als voorbeeld. Voor deze polder zijn in het archief van Rijnland vele interessante stukken aangetroffen zoals een gedetailleerd verslag van het droogmakingsproces. Dat de droogmaking niet direct een succes was en de eerste generatie boeren daardoor in de problemen kwamen, komt eveneens ter sprake.

Het drooggemaakte land kwam in handen van stedelingen. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van de eigendoms- situatie bij Akkerlust. De eerste eigenaar

De boekpresentatie op vrijdag 2 juni 2016 werd drukbezocht. Foto: Idsard Bosman

hiervan was de Leidse bierbrouwer en kunstverzamelaar Paulus van Spijk (1727-1779). Hij was getrouwd met Anna Louisa van der Meulen, dochter van een vernoemde textielfabrikant. Van dit echtpaar blijkt een portret te hangen in de Lakenhal. Paulus van Spijk kocht acht kavels met een gezamenlijke oppervlakte van 35 morgen (31 ha). Daarbij hoorde een huis dat hij ingrijpend verbouwde. De latere eigenaar Cornelis van Akeren maakte hiervan een buitenplaats welke hij de naam Akerlust gaf. Dit was een vernoe- ming naar zichzelf. Na zijn overlijden kwam Akerlust in handen van de Haagse boter- en kaashandelaar Hendrik Roelof Ponse. Hij verbouwde Akerlust tot een boerderij en veranderde de naam in Akkerlust. Later is Akkerlust nog bijna 90 jaar in het bezit van de adellijke familie

Gericke van Herwijnen. In 1921 volgt een verkoop aan de familie Van Boheemen die dan al 85 jaar pachter van Akkerlust is.

Verrassend is het hoofdstuk over de buitenplaatsen die Stompwijk heeft gekend. Akkerlust was namelijk niet de enige. He- laas is van de verschillende buitenplaatsen weinig bewaard gebleven.

Het boek kent ook een hoofdstuk waarin de bevolkingsontwikkeling wordt ge- schetst. Daarbij wordt stilgestaan bij de veranderingen in het beroepenpatroon. Aansluitend volgt een hoofdstuk over de veel voorkomende familienamen. Voor twee daarvan, te weten de familienamen Van Santen en Van Boheemen, wordt de herkomst beschreven.

Uiteraard kent het boek ook een hoofdstuk over het boerenleven in Stompwijk. Daarbij dienen de bewoners van Akkerlust als voorbeeld. Daarbij wordt duidelijk dat het boerenleven zowel momenten van geluk als momenten van treurnis kent en dat de melkveehouderij een geweldige technologische ontwikkeling heeft doorgemaakt. Bijzonder bij Akkerlust is, dat de stallen die vanwege nieuwbouw vrijkwamen, tot hotelkamers zijn omgebouwd.

Dat Stompwijk niet alleen veehouderij bedrijven kende, wordt duidelijk in het hoofdstuk over haar buurtgenoten. Hier-

Peter van Bohemen ligt toe bij boekpresentatie.

Foto: Idsard Bosman

toe behoren onder andere een herberg, een scheepmakerij, een ijzersmidwinkel, een wagenmaker, een tuinderij, een aannemerij en enkele handelaren. Van elke buurtgenoot is een beschrijving opgenomen, waarbij vele bekende Stompwijkse families ter sprake komen.

Niet alleen vanwege de inhoud, maar nadrukkelijk vanwege de mooie vormgeving en de fraaie illustraties in de vorm van kaarten en foto's is het boek een aanrader voor allen die geïnteresseerd zijn in het Stompwijkse landschap en haar bewoners. Van de eerste oplage die binnen enkele dagen was uitverkocht, zijn enkele exemplaren bij archiefinstellingen en bibliotheken gedeponeerd.

Peter van Bohemen

De Stompwijkse Knip

Akkerlust en haar buurtgenoten

Peter J.M. van Boheemen

en Frans J. Jansen.

De Stompwijkse Knip

Akkerlust en haar buurtgenoten

Uitgave in eigen beheer 2016,

268 p, ill, index. Deel V in de

Historische Reeks Van Boheemen.

ISBN 978-90 822469-2-6.

Voor nadere informatie:

info@hotelboerderij.nl

ERFGOED LEIDSCHENDAM

ERFGOED LEIDSCHENDAM

Postbus 3027

2260 DA Leidschendam

info@erfgoedleidschendam.nl